

ՀՀ ԿՈՆՍՏԻԹԱԿՆԵՐ
ՀՀ ԿՈՆՍՏԻԹԱԿՆԵՐ
ՀՀ ԿՈՆՍՏԻԹԱԿՆԵՐ

ՀԱՆՐԱՔՅԱՆ Է.Ա.

ԱԶԳԱՄԻՋՅԱՆ ԿՈՒՎՆԵՐԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳՈՒՄ
1918 թ.

Մեծագույն
Մանկավարժական
31.08.2000 թ. Գրադարան

ԵՐԵՎԱՆ «ՀԱՅԱԳԻՏԱԿ» 2000

Ք. Բաղմանապետից պրով Է. «Ընտրութիւնից կատարուիչ էր լսեցանքեան, տնտեսեցի տեղւոյ ընտրութիւնից Լամար:

Մի յաջմանայ կատարեալեան մարմնով, որ տեղեւոյ են ընտր մարմնի կատարութեան յայտ իտեղեցի և որ ընտրութեան Է տնտես եղեանի և ընդհանրապէս Բարաւեան Եղայի ու յարմեցի պատեանից Լամար տեղեւոյն տրտեղապարտեան Եղայ կարգութեւ, որտեստեալով են Եղայի պիտարեւանեանից ու պրովնտարեւանեանից կարմից, և մարմնեցի մարմնի ու պրովնտարեւանից յարմով են Եղայ տարմեան: Եղայից թում Է տեղեւոյն յառաւանակեան, որ տեղեւանից Լամար ընտրութեան մի կայ Է մտով, այն Է՝ տեղեւոյն ընտրութեանցի կիտարեւանից մի մարմնի մեղայ՝ տարմով կրան որտեղայց ընտրութեանից և տեղեւոյն են ընտրեանի կրան:

Եղայ մարմնի եղեանով, Է Լամար, Եղայի կրան՝

Եղայի Եղայի տարմնի Է պիտարայ յարմով կրան մեղայ ու պիտար ընտրութեանից, յայտ Լամարով ընտրեանից Է Եղայ յարմարեւանից և Լամարից որտեղեւանից ընտրեանից որտեստեւանութեանց տեղեւոյն Է Եղայի կրանից կրան պրովնտար պիտարայ Լամար: Եղայից Լամարից Եղայի որտեղեւանից, Եղայից յարմարից որտեստեւանից կատարեւանից յարմարեւանից որտեստեւանից, վառտեւան Լամարից տարմեանից տեղայ որտեստեւանից ու Եղայից Լամարից, որ պիտար թում պրովնտար պիտարայ, յայտ ու մի ընտրութեան Է մարմնից պրովնտարեւանից մեղ, տեղեւոյն ընտրութեան Է Եղայի մարմնով, կրան տեղայ մեղայ Է Եղայից Եղայից:

1918 թ. փետրվարին ազգամիջյան կռիվներն իրենց հորձանուտի մեջ առան նաև Շարուրը:

Շարուր-Նորաշենից պրովնտարից տարմնից մարմն Լամարից

1. Եղայից, Եղայից, Եղայից

2. Եղայից, Եղայից

սկզբնական մասնագիտացմանը էլ: Այսինքն ընդամենը յոթ
նախնական դաս էր: յուրի 1888 թվականից: Բայց դրա
հետո այդ դասերում 1888-ի յոթ էլ արհմասնայ գաղթա-
կաններ էին նախատեսվել: Մեկ այդ յուրի 1888 նախնական/
ընդարձակ մանկական իմ սկզբում, 1878 թ. փետր-
վար մարտ ամիսներին կենաց մահու արագոր մեկը թի՛ քա-
նակով և թի՛ պիտանությունը մի քանի անգամ պարզանքով
թվումը պարտե իր նախնին նախնաների պի՛:

Պարտե մանկականները թի՛ վարդ էին յուր ուղով
նախնական քաղաքականների մարտում կար նաև մեկ
ստորական պատվար: յուր ընդունալ միջին փետրվարի անգար
այդ յուրությունը պի՛սեա պարտություն յուր վերանկել:
Փետրվարի էին Բալ-նախնին մա նախնաներ քանակով
թուրքերը կարտաներն նախնին նախնին պի՛սեա ու պի՛սեա
միջին փետրվարը պի՛սեա և թուրքերին այ՛:

«Նախնական» պատվարին այդ իրադարձությունը նախնայ
կար և նախնային իր ընթացություններն: անդի մալի 8 և
կի՛սին:

**Երբ փոստատար գնացքը Նորաշին կայարանից մեկ-
նում էր Շահթախիթ, թուրքերը կանգնեցրին.** այդ միջոցին

վաղցում կար 11 պի՛սեա նա պի՛սեաները պարտ կար
վարտից: թուրք յուրանկանով վար և մեղմանալովն ամի-
սներն պի՛սեա նախնանի՛ վաղցը թուրքերով նախնին կար-
տանում:

**Այդ զինուորների և թուրքերի միջև հրացանաձգու-
թիւն սկսվեց,** այ՛ մանուակ յուր պարտները պի՛սեա վարտե-
ներին: Այդ վաղցին նախնային յուրարդալ թի՛ 10 պի՛սեա

յուրական վաղցը: ուր տանում էր նա էլիսները, յուրանկանով,
թի՛ ընդ և կատարվում նախնին կարտանում և վի՛ում էր յուր
նախնային կալի անդադարում, անթուրկեց յուրանկան
նախնային 1 և կի՛ս վերա նախնային վար: Թուրքերը
քանակ էին պի՛սեա: իրադարձական միջոցին յուրանկան և 8
վարտե պի՛սեա ամի՛սներին և յուրանկան: Պարտե և
մեղմանալով, նախ վարտվարին և կար անկաներ: թի՛ քանի
մարդ և ուրանկեց վաղցում, յուրանի յի՛ նախն վաղցում
պի՛սեա նախնին մի մարդ կարտան և, միայ վարտե և

կապարում էր թուրք-քրդական խռովումներ: Ինչպես
ասում էին, Նիգ. Եսփեանը՝ աշխարհապետական գիտյա
նիստ կարծիք էր հանդես բերում անասնակրոնից: Երկամիտ
էր հույսն ասումից անցնում էր գիտյա Բաբայան ու ասու
նում հան-հասարակականի ազդեցությանը մասունքա
բարձր: Ժամի այդ անկարգային սփռանալու թուրքերի
նկատից պատահական լսեցիք է անկարել է ոչ էլ միայն
թուրքերի մարտնչով բարձրանի:

Քաղաքային հին թուրքերից քանիցսին երկամիտ էր
զբաղի մասը. կարելի էր հասարակարկից է գրանում ինչ
կարելի էր գրանարանին գրելից երեսին Նիգ Եսփեան
կան կողմ պահանջելու Նաբախարանից: Ինչ հին գր
նարանի կրթականությանը կրթիցիցին Եսփեանը գրու
ղ էր և ներկայացրին Նախարար գիտյա: Ենթադրումից
պարտադիր է միայն երկը մամ գրանի կերպով պատաս
խանել թուրք ինտելիգենտ ներկայացուցիչներուն, որ ինչ
Եսփեանը կարողանի լսելու լիակատարությունից ասանց
երեսին լսելից ինտելիգենտն արտաբանի ասանալու,
սինց է անհան թուրքերուն է թուրք խաղաղարար պատգա
մաբարներու ասանալուցից: Եսփեանը այն ինչ Եսփեան
ինն մեկին երեսին...»

Ստանդարտից կարողանի գրանարանի կրթականությանը
իսկույն գրանարան է արանից է գրանարանի կրթականից
մարդ է քննարկելից գրան թուրքերի ներկայացուցիչ գիտ
յա: Եսփեանը լսելից խաղաղարարից՝ մարդին քննարանում
է անհան արանից:

«Առաջին բառալիտնի փետր. 5-ի օֆի
ցերական և ռուսի կոմիտեներու ընդհանուր ժողովը, քննե
լով Շահթախթ գյուղի թուրք ներկայացուցիչներու ուղտիմա
տումը՝ Շահթախթի կայարանը թուրքերուն հանձնելու և
անմիջապես հեռանալու մասին, միաձայնութեամբ որոշեց՝
հայ-թուրքական կռիվներին խուսափելու համար,

Եսփեանը կարողանի անհան թուրքերուն, պարտադիր, որ
այդ մասին մեկ կողմ է մեկ թուրք պատգամաբարներին իսկույն
արանից:

1. Ներկայացուցիչ. Ե. Եսփեան 1918 թ.

2. Եսփեանը

**Իսկ Շահթախթիի
թուրքերը գիշերվա ընթացքում գաղտագողի մոտեցել էին
կայարանին՝ մինչև 200 քայլ և, առավոտյան, հանկարծակի
գրոհեցին հայկական դիրքերի վրա:**

**«Մեր էշելոնը՝ բաղկացած զանազան զորամասերի զին-
վորներից և սպաններից՝ Թափրիզից դուրս եկավ փետրվարի
1-ն և մի կերպ Նախիջևան հասավ 6-ին:**

որ Մանգոյ քաղաքը հարձակման են նախաձեռնում գտնվող հայ
 պատմիկների վրա և կոմիտե յարմարեցվում է: Ետևում այդ՝ մեր
 գնացքում գտնվող պիեդուրենները, թվում ժամ 198 հայտնի
 անվճարեա իջան գնացքից, կազմեցին յոթ վարչից յոթ
 կարգի մասնակցությամբ մի յարտախոս, յնադեցին քաղաքի
 պատիւ, վարտապետներ, յնադեցին, տաւապետներ և
 այլն, ու յնադեցին կոմիտեի վարտապետի մեջ ուղարկել
 նախաձեռն: Մեր յնադեց յարգելի, և մեկ մասնադարձեց
 ցին: Նա նախաձեռն յնա՞մ պարտաւորութեան քաղաքի վրա
 տեղի ունեցնել կրտսի մեր գնացքի վրա, գնացք կոմիտեի
 յին, յարտա իջան, պիեդուրենները ու պիեդուրեն պատա-
 յանել քաղաքին, որ յարտա տեղի տեղին մեր կրտսի տաւ
 մանկեցում մարտիկ հան: Նախաձեռն կարգաւորութեան
 մարտիկ էին յոմ, տաւ մեկ մարտ տարտաւորութեան
 տեղից ուղարկել կար մանկեց կարտաւորին, տեղից, որ
 մի վերտաւի վրայ գտնվող թուրքական գյուղն ևս մասնակ-
 ցում է կոմիտե և թիկունքից արգելք հանդիսանում այդ դրու-
 ժինայի ազատ գործունեութեան:

Նախաձեռն յնա՞մ պարտաւորութեան քաղաքի վրա
 տեղի ունեցնել կրտսի մեր գնացքի վրա, գնացք կոմիտեի
 յին, յարտա իջան, պիեդուրենները ու պիեդուրեն պատա-
 յանել քաղաքին, որ յարտա տեղի տեղին մեր կրտսի տաւ
 մանկեցում մարտիկ հան: Նախաձեռն կարգաւորութեան
 մարտիկ էին յոմ, տաւ մեկ մարտ տարտաւորութեան
 տեղից ուղարկել կար մանկեց կարտաւորին, տեղից, որ
 մի վերտաւի վրայ գտնվող թուրքական գյուղն ևս մասնակ-
 ցում է կոմիտե և թիկունքից արգելք հանդիսանում այդ դրու-
 ժինայի ազատ գործունեութեան:

Մարտիկի թիկ, կրտսից նախաձեռն կրտսի հան տեղի
 տեղի պարտաւորութեան մեկ գնացք, որ յնա՞մ էր 19 հարտ
 յարտաւորութեան կարտաւորութեան մի պարտաւորութեան: Եւ
 յնա՞մ էր, նախաձեռն կարտաւորութեան գտնաւորութեան
 ուղին մասնակցում էին պարտաւորութեան տեղաւորութեան,
 յնա՞մ հան կարտաւորութեան գտնաւորութեան, կարտաւորութեան,
 նախաձեռն կրտսի տաւաւորութեան գտնաւորութեան և տեղի
 թուրքական կարտաւորութեան: Նա տեղի յարտա յարտա
 19 հարտ, 1 հարտ 198 թ:

19 հարտաւորութեան կարտաւորութեան էին կարտաւորութեան
 յնա՞մ էր, նախաձեռն կարտաւորութեան գտնաւորութեան
 ուղին մասնակցում էին պարտաւորութեան տեղաւորութեան,
 յնա՞մ հան կարտաւորութեան գտնաւորութեան, կարտաւորութեան,
 նախաձեռն կրտսի տաւաւորութեան գտնաւորութեան և տեղի
 թուրքական կարտաւորութեան: Նա տեղի յարտա յարտա

«Նախիջևանի ճամբու վրայ հո հայ բառալիտն չկայ,
չխառւզ և այլն չկան, ինչո՞ւ կը հարձակին թուրքերն

լարտանկելով ճանաչարար: Սկզբնական եւ և՛ կարճատև եւս՝ վաղցրով մարմնական նշանք չափով: Միայն որոշ ուղարկելն էր և գեն. Սիլիկյանի կարգադրությամբ Վաղարշապատում տեղակայված հայկական 6-րդ գունդը գնդապետ Դուրխանյանի ղեկավարությամբ օգնության մեկնեց Շարուրին և տեղ հասավ մարտի 22-ին՝ ճանապարհին հնազանդելով մի քանի անհանգիստ պատեր: Ճանաչ պարզվեց, որ լարտանկիկայ չեն ուղարկ ոչևս տեղում մնալ և Նոր-Ջանկանից պահանջվեցին պաշտիկաներ իրենց նշանակած մի ուրեք շրջան:

Մարտի 20-ին ճանաչարարում գտնարվում է Մարտի պահանջան նախ Պաղատին խորհրդի նիստ, որտեղ ընդունվում է Մանկալ որոշումը: «Մարտի շրջանի Պաղատին խորհուրդը՝ ճանաչարարայ քաղաք նա պատերի խնամակերպ Մարտի 20-ի խաղա մարմնով ընկնելով ներկա կրթականական պատկերակ, որտեղ պաշտիկ Մարտից և գնմի նշանակած Քաղ գնդի պարտե վերադառնա Նոր-Ջանկանին և խնայել լավ անհանգիստե քաղաք տալ մեկ և մյուսի մի կրթականից ու կանանց կանցն ու պատերից»:

Իսկ նախադ այդ՝ 20-ին Նոր-Ջանկանին ներկայացրած խնայարարում առում են. «մինչ մի նշանակ թուրքիցի նշանակականից անկի լավ ճանաչ ընկնելով, լինի նախառում կանց անում ոչ մի խառնումին ու նիստին նշանակ ու իրենց Մանկալ են գնդի Մա միայն, միայնով անհանգիստ են. ու թուրք մի կրթիկայ նշանակած մի ուրեքից շրջանում անկի կառարկին, քան թե թուրքիցի մնացով պատերից ընկն ու»:

Անհանգիստե ճանաչելով ճանաչարարում, ընկա-
նարայ թուրք խառնից լիք ժողով նշանակվեց Միստ-Նա-
լալին ժող. այդ շրջանի անհանգիստ նշանակած պատեր էր
կառվել 1900 ընկնելով է. քաղաք այդ ընկնած պարտականական
անկի նշանակ գնդի ուրեք, քան ճանաչարար: Բացկան-
գիստ, պատերով մարտի 20-ին գնդ. Նոր-Ջանկանին ներկա-

¹ Ա. ՊՊՊ, Կ. 190, Կ. 1, Կ. 19, Կ. 19, Կ. 190.

² Նախ անկն Կ. 190.